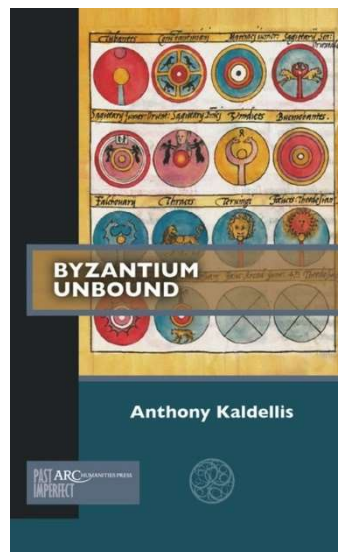

Anthony Kaldellis, *Byzantium Unbound (Past Imperfect)*, Leeds, Arc Humanities Press, 2019, 103 p., 2 hărți.

Anthony Kaldellis este profesor la Catedra de Studii Clasice de la Universitatea de Stat din Ohio. Prin cercetările sale explorează istoria, cultura și literatura Imperiului Roman de Răsărit (numit ulterior Imperiul Bizantin) din Antichitate și până în secolul al XV-lea. Printre lucrările sale reprezentative se numără *Procopius of Caesarea* (2004), *Hellenism in Byzantium* (2007), *Ethnography after Antiquity* (2013), *The Byzantine Republic* (2015), *Romanland: Ethnicity and Empire in Byzantium* (2019). A tradus în limba engleză lucrările unor scriitori greci medievali, precum Prokopios, Genesios, Mihail Psellos, Mihail Attaleiates și Laonikos Chalkokondyles. În anul 2019, a creat primul podcast academic pentru domeniul său, *Byzantium & Friends* (<https://byzantiumandfriends.podbean.com>).

Dintre lucrările sale, *A Cabinet of Byzantine Curiosities: Strange Tales and Surprising Facts from History's Most Orthodox Empire* a fost tradusă în limba română (*Curiozități bizantine*) și publicată la Editura ALL, în anul 2021.

Anthony Kaldellis este un cercetător prolific al istoriei lumii bizantine. John Haldon îl consideră unul dintre cei mai provocatori din punct de vedere intelectual, pentru că scrisul său incită la dezbateri importante.

Cartea *Byzantium Unbound (Past Imperfect)* este asemenea unui discurs oratoric deliberativ asupra a ceea ce ar trebui să reprezinte istoria civilizației și societății imperiului pentru studiul istoriei Europei postromane și a lumii mediteraneene și invită cititorul să se gândească mai bine ce atitudine va adopta în viitor.

În primul capitol, intitulat *A History of Byzantinophobia*, autorul pornește de la prejudecățile pe care lumea apuseană le-a manifestat față de Constantinopol și Imperiul Bizantin, începând din perioada medievală (din secolul al VIII-lea), enumerând șapte greșeli comise. Prima de care Kaldellis s-a ocupat a fost „negarea romană”, venită din partea Europei medievale, care nu considera imperiul din răsărit drept Imperiul Romanilor și pe locuitorii acestuia, romani în sens etnic, așa cum de altfel ei își spuneau și se considerau. Explicația argumentată a autorului deschide larg o fereastră spre evenimentele derulate începând cu secolul al VIII-lea, marcat de politica iconoclastă a împăraților de la Constantinopol, când Roma a ieșit de sub controlul acestora, iar papalitatea a dezvoltat un sentiment al locului pe care ar fi trebuit să-l joace în istorie. În aceste condiții a dezvoltat teorii proprii despre noțiunile de „romanitate” și „imperiu”, pe care le uzita după propriile interese.

A doua greșeală invocată de autor se referă la „stereotipuri ale etniei grecești”. Odată negată romanitatea imperiului, papii din perioada medievală și împărații germani i-au numit pe locuitorii acestuia simplu, greci, și au definit tradiția romană ca fiind în esență latină, iar pentru a promova această idee i-au exclus pe bizantinii „greci” din ea.

Urmează discuția despre „polemica religioasă și justificarea cuceririi Constantinopolului” din anul 1204 de către cruciați, apoi autorul ajunge cronologic la începutul perioadei moderne și comentează cum, „stigmatizat de eșec”, Imperiul Romanilor a continuat să fie considerat „imperiul grecilor”, chiar și după ce a început activitatea de publicare a edițiilor de izvoare istorice, iar civilizația greacă ortodoxă ca fiind coruptă și indiferentă față de virtuțile Antichității clasice.

„Polemica Iluminismului”, „Politica mării puteri în secolul al XIX-lea” sunt alte două aspecte importante pe care Kaldellis le discută. Dacă unii gânditori ai iluminismului european au adus critici grave imperiului, după anul 1900, noțiunea de „imperiu grec” a fost înlocuită cu cea abstractă și fără conotație etnică „Bizanț-bizantin”, folosită și astăzi.

La finalul capitolului autorul se întreabă retoric „Reabilitarea Bizanțului: O parte a problemei?”, ce ar trebui făcut ca virtuțile literaturii bizantine, ale civilizației bizantine să fie cunoscute de publicul larg?

Kaldellis și-a denumit capitolul al II-lea *Thinking Historically with Byzantium* și a propus ca prim pas în reabilitarea Bizanțului „studierea propriilor origini și ideologii, istoria percepțiilor occidentale despre Bizanț și politica stereotipurilor” (p. 29). Se face o incursiune în istoriografia contemporană bizantină, precizând anumite direcții și completarea lor cu altele posibile.

În capitolul intitulat *Byzantium for Classicists*, pornind de la afirmația că doar 1% din producția literară greacă antică s-a păstrat și aceasta s-a realizat prin intermediul Bizanțului, sunt criticați clasicisții pentru dezinteresul față cultura bizantină pe care, din diverse motive, o consideră irelevantă. Autorul le propune clasicisților să înceapă să se documenteze mai mult despre aceasta pentru că „În esență, toți continuă doar o tradiție bizantină de studiu clasic și fac acest lucru cu materialele păstrate și instrumentele inventate de către bizantini înșiși” (p. 58). Aceste afirmații au fost clarificate prin apelul la exemple în ceea ce privește selecția materialelor, instrumentele de studiu, cadrele interpretative și utilitatea lor continuă.

Byzantium Was Not Medieval este titlul ultimului capitol în care sunt atacați termenii „medieval”, „perioadă de mijloc” sau „între”, considerând că în cazul Bizanțului acesta devine problematic pentru că imperiul „nu a cunoscut niciodată nicio pierdere a contactului cu patrimoniul său literar străvechi, nicio ruptură în continuitatea sa politică sau socială, astfel încât să trebuiască redescoperirea trecutului ulterior printr-un proces de retrezire culturală” (p. 78).

În viziunea lui Anthony Kaldellis, Bizanțul nu are nevoie de eticheta „medieval” pentru a se evidenția în analele Istoriei, pentru că nu există nicio sincopă cronologică. Studiile bizantine sunt definite de istoria unui stat a cărui existență este susținută în permanență de dovezi scrise și nescrise și care a adăpostit o societate romană și creștină vorbitoare de limbă greacă, cu o cultură distinctă.

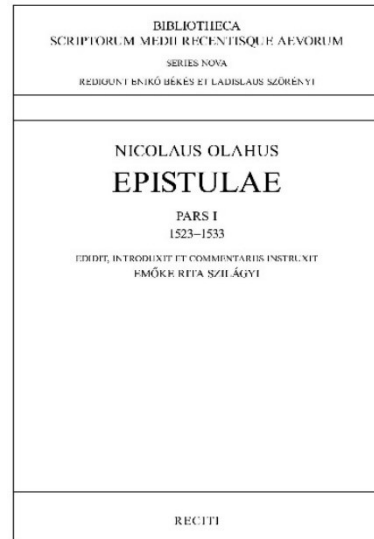
Prin *Byzantium Unbound (Past Imperfect)*, Kaldellis propune câteva teme de discuție importante legate de rolul și locul Imperiului Bizantin, revizuirea și reconsiderarea de către istorici, medievaliști și clasiști deopotrivă, a valorilor culturale bizantine și aportul pe care acest stat, numit impropriu „grec” sau „bizantin”, cu o continuitate neîntreruptă, l-a avut pentru transmiterea literaturii antice și în formarea și dezvoltarea culturii și civilizației europene.

Cornelia POPA-GORJANU*

Nicolaus Olahus, *Epistolae. Pars I 1523-1533*, edidit, introduxit et commentariis instruxit Emőke Rita Szilágyi, Reciti Kiadó, Budapesta, 2018, 589 p.

Emőke Rita Szilágyi este cercetătoare la Institutul de Cercetare în Studii Literare din cadrul Academiei Maghiare de Științe / Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont, Irodalomtudományi Intézet, având o activitate foarte vizibilă și intensă dedicată personalității lui Nicolaus Olahus. Volumul editat de Emőke Rita Szilágyi este o contribuție importantă și binevenită care repune în atenția istoricilor corespondența umanistului Nicolaus Olahus. Volumul cuprinde 410 scrisori trimise sau primite de umanist, păstrate din perioada anilor 1523-1533. Numărul cel mai mare datează din perioada 1529-1533, pentru anii 1523 și 1527 păstrându-se doar câte o scrisoare, iar din anul 1528 două.

Așa cum mărturisește editoarea, la baza acestei noi ediții s-a aflat volumul de corespondență publicat de Arnold Ipolyi, cu titlul *Oláh Miklós levelezése*, în anul 1875. În această ediție au fost adunate de Ipolyi peste 600 de scrisori trimise sau primite de umanistul de origine română. Scrisorile au fost găsite în arhiva familiei Eszterházy de la Kismárton, într-un dosar cartonat și legat, numărând 582 de file, cu titlul *Epistolae Familiares, Nicolaus Olahi ad Amicos*. Dosarul conține 631 de scrisori care acoperă o perioadă de doar zece ani – prima scrisoare datează din 13 mai 1527, iar ultima de la sfârșitul anului 1538. Acest volum a fost republicat într-o a doua ediție chiar în anul următor primei publicări, cu titlul *Nicolai Oláh Ludovico II regi Hungariae et Mariae reginae a secretis, Ferdinandi I Cancellarii, dein archiepiscopi Strigoniensis primates regni Hungariae et locumtenentis regii. Codex Epistolaris MDXXVI-MDXXXVIII (1526-1538)*.

* Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, România; e-mail: corneliapg@uab.ro.